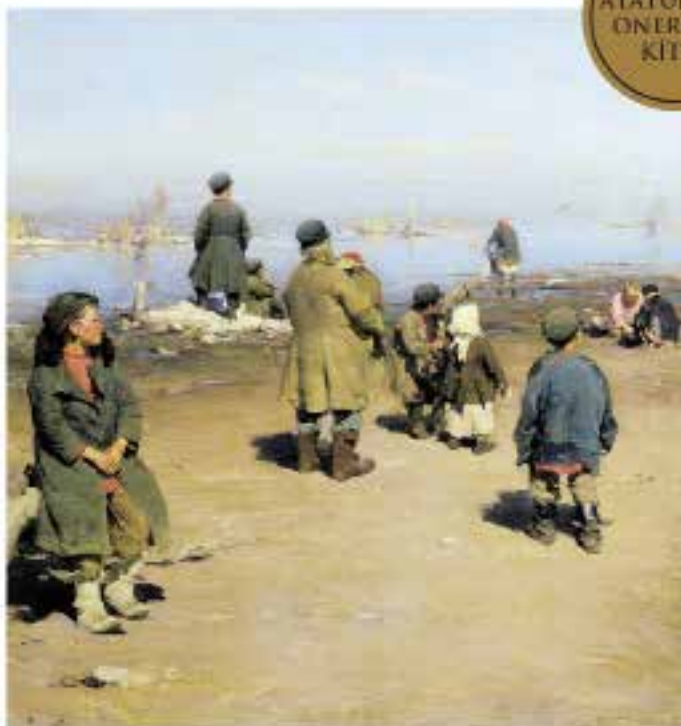

GRIGORY PETROV

BEYAZ
ZAMBAKLAR
ÜLKESİNDE

ATATÜRKÜN
ÖNERDİĞİ
KİTAP

Çeviri: ANA KILIÇ

can
klasik

GRIGORY PETROV

BEYAZ
ZAMBAKLAR
ÜLKESİNDE

Can Klasik

Beyaz Zambaklar Ülkesinde, Grigory Petrov

Sırpça aslından çeviren: Ana Kılıç

Zidari Života

İlk baskı: 1925

Bu çeviriye kaynak alınan baskı: Društo Hilandar Valjevo, 2010

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz

1. basım: 2021

6. basım: Kasım 2022, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 6000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Düzeltili: Ebru Aydın, Melis Oflas

Mizanpaj: M. Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok

Haramidere-İstanbul

Sertifika No: 12027

ISBN 978-975-07-4884-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750748844

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

GRIGORY PETROV

BEYAZ
ZAMBAKLAR
ÜLKESİNDE

DÜŞÜNCE

Sırça aslından çeviren

Ana Kılıç

♥can

GRIGORY PETROV, 1866'da Rusya'da doğdu. 20. yüzyıl başında Rusya'nın en tanınmış papazlarından, en çok okunan halk yazarlarından biriydi. Görüşleri nedeniyle Kilise'den kovulduktan sonra kendisini tamamen yazarlığa verdi; gazeteci ve hatip olarak kitleleri etkilemeyi sürdürdü. Bolşevik Devrimi gerçekleştiğinde ülkeden kaçmak zorunda kaldı, Yugoslavya Krallığı'nda geçirdiği son yıllarında pek çok eser kaleme aldı, konferanslar verdi. Eserleri, Sovyet döneminde ülkesi Rusya'da yasaklanmış ancak Bulgaristan'da ve o yıllarda yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde etkili olmuş, devrin aydınlarını etkilemiştir. *Beyaz Zambaklar Ülkesinde*, Türkçede en çok okunan yabancı eserler arasına girmiştir.

ANA KILIÇ, 1978'de Sırbistan'ın Belgrad şehrinde doğdu. Belgrad Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olduktan sonra yüksek lisansını Ege Üniversitesi Türk Halk Bilimi Bölümü'nde tamamladı. Halen aynı bölümde doktora çalışmalarına devam eden Ana Kılıç, Türkiye ve yurtdışında yayımlanan çeşitli bilimsel ve edebiyat dergilerinde çevirmenlik ve dil editörlüğü yapmaktadır.

I

MENE, TEKEL, PERES

Birkaç yıl önce Moskova'daki devlet tiyatrosunun kocaman binasının duvarında aniden büyük çatlaklar oluşmuş ve binanın yıkılıp içinde bulunanlarla çevredeki insanlara zarar verme tehlikesi ortaya çıkmıştı.

Bu çatlakların nedenleri araştırılmaya başlanmıştı. Temelin birkaç yerini kazdıktan sonra Moskova'daki devlet tiyatrosunun devasa taş binasının yıpranmış ahşap bir temel üzerine inşa edildiği keşfedilmişti.

Yüz yıl önce Moskova'daki bu büyük tiyatronun inşası sırasında toprağa büyük, kalın kazıklar çakılmış, üzerlerine kalın meşe kirişleri sıralanmış, bu kirişler üzerine de yüksek taş duvarlar örülmüştü. O dönemde bu temel, sağlam olarak görülüyordu.

Tiyatro yüz yıldır ayakta kalsa da zamandan nasibini aldı. Kalın kirişler çürümüş, duvarlar ise bükülmeye, çatlama yüz tutmuştu. Çatlaklar ortaya çıktıktan sonra duvarlar yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı. "Peki, ne yapılmalı? Bina yıkılsın mı?" Mühendislerin fikri farklıydı. Öncelikle, aşama aşama köşelerdeki çürümüş kirişleri büyük granit bloklarla değiştirerek binanın temelini baştan sona yenilemişlerdi.

Böylelikle devlet tiyatrosunun devasa binası yeni

sağlam temellere kavuşmuştu. Bina, bugün hâlâ bu temeller üzerinde durmaktadır.

Devletlerin tarihi ve halkların yaşamı Moskova'daki devlet tiyatrosunun tarihine benzer. Devlet yapısının eskimiş temelleri, geçmişte etkili olan yönetim şekilleri bugün artık geçerli değil, hatta bu yönetim şeklinin sürdürülmesi imkânsızdır.

Bilge bir atasözü der ki: "Yeni kuşlar, yeni şarkılar söyler." Değişip yenilenen nesiller yeni kavramlar, yeni istekler ve yeni ihtiyaçlarla gelmektedir.

Bu yeni nesillere, aslında çoktan eskimiş yönetim şekilleri zorla dayatılamaz. Onun yerine, yeni nesillerin hayatının, devlet yönetiminin daha anlaşılır, daha adil ve daha sağlam olduğu bir temel üzerine inşa edilmesi gerekir.

Kimi ülkelerde akıllı siyasetçiler bu şekilde hareket eder. Daha akıllı ve daha adil bir yönetim şeklini zamanı gelince herhangi bir şey yıkmadan sakin bir şekilde uygulamaya koyarlar.

Öte yandan kimi ülkeler, halk yönetiminin ve halkın kültürel gelişiminin kademeli olması ve süreklilik arz etmesi gerektiğini anlamamakta ya da anlamak istememektedir.

Devlet yapısının duvarları kırılarak çatlamakta, çatlaklar giderek büyümektedir. Fakat bu çatlaklar hiç kimsenin dikkatini çekmemektedir. Bu nedenle temeli eskilere dayanan –kudretli de diyebileceğimiz– devletlerin sadece çatlamakla kalmayarak bir süre sonra yıkılması hiç de garip değildir.

Eski İran yıkıldı. Eski Türkiye yıkıldı. Eski Avusturya yıkıldı. Nihayetinde eski büyük Rusya ve eski Almanya; Bismarck'ın ve Wilhelm'in Almanya'sı yıkıldı.

Kutsal Kitap'ta yer alan eski bir hikâyeye göre güçlü, aynı zamanda zalim ve sert bir imparatorun sarayının duvarlarında alev saçan sözler vardır:

*“Mene, tekel, peres.”*¹

Bilge Daniel bu sözlerin anlamını şöyle açıklar:

“Bu sözler korkunç bir kehanettir. Yaşama gücünü yitiren eski devletin kaçınılmaz bir çöküşe mahkûm olduğunu ifade ediyor.”

Eski Roma'nın, Felipe ve Alba dükünün büyük İspanya Krallığı'nın, XIV. ve XV. Louis'lerin Fransa Krallığı'nın hüznü kaderleri; ayrıca Romanov'ların Rusya'sının, Hohenzollern'lerin Almanya'sının ve Habsburg'ların Avusturya'sının başına gelen facialar, bütün bunlar tarihin alev saçan yazısıyla karşılaşmıştır:

“Mene, tekel, peres.”

Akılsız olmayın! Bir kurtçuk gibi kendi küçük işlerinizin ve kaygılarınızın içinde debelenip durmayın! Devletimizin temellerini nasıl sağlamlaştırabileceğinizi düşünün! Halkımızın yeni, ileri ve daha erdemli kültürel gelişimini düşünün.

Tarih, kimi devlet ile halkların hüznü kaderi üzerinde korkunç kehanetler yazdığı gibi, kimi devletlerin gelişmesinde bize öğretici örnekler sunmakta; toplumsal hayatın nasıl ve hangi yöntemlerle sağlamlaştırılacağını, büyük halk kitlelerinin iki ayaklı hayvan sürüsü veya büyük bir karınca yuvası olması yerine, akıllı ve üretken bir hayatın yaratıcısı, büyük bir sanatkâr olmak için nasıl eğitildiğini göstermektedir.

1. Eski Ahit'e göre: Binlerce yıl boyunca dünyanın en büyük ve en ihtişamlı şehri olan Babil'de Kral Belşassar (Baltazar) büyük bir şölen verir. Kral Belşassar babası Nebukadnssar'ın Kudüs'teki Yahudi tapınağından aldığı altın kâselerin getirilmesini emreder. Şölende bulunan herkes bu kâselerden şarap içip sarhoş halleriyle Tanrı'ya hakaret eder. Ancak ansızın duvarda görünmez bir elin yazdığı alevden bir yazı belirir: *Mene, tekel, peres*. Dehşete kapılan Belşassar ülkenin tüm bilgelerini çağırır ancak hiç kimse bu yazının anlamını açıklayamaz. Kraliçenin tavsiyesiyle bilge Daniel çağırılır, yazıyı okur ve şöyle açıklar: “*Mene*: Tanrı senin krallığın günlerini saydı ve ona son verdi. *Tekel*: Terazide tartıldın ve eksik bulundun. *Peres*: Krallığın ikiye bölünerek Medlerle Perslere verildi.” O gece Belşassar öldürülür ve krallığı Persler tarafından işgal edilir. Eski Ahit, “Daniel”, 5:26-28. (Ç.N.)

II

KAHRAMANLAR VE KİTLE

Gerek kimi devletlerdeki yıkımın veya ağır sarsıntıların acı örnekleri gerekse de diğer halkların hayat tarzlarındaki uyum ve düzenin parlak örnekleri sadece o ülkenin bakanları, kralları ya da milletvekilleri gibi birkaç siyasetçiyi ilgilendirmemelidir. Bunların halkın her üyesini, her vatandaşını ilgilendirmesi gerekir:

- Erkekleri ve kadınları,
- Yaşlıları ve gençleri,
- Şehirlileri ve köylüleri,
- Beyin gücüyle ve kas gücüyle çalışanları.

Devletin gücü veya zayıflığı, halkın gelişimi veya geri kalması sadece yöneticinin erdemine ya da kabiliyetsizliğine bağlı değildir. Yönetici nasıl biri olursa olsun iyi veya kötü, kahraman veya zalim her zaman temsil ettiği halkın resmidir. Onun ruhunun yansımasıdır. Yönetici halk kitlelerinin eseridir. Kendi halkı nasılsa, o da daima öyledir. Dolayısıyla, her halkın hak ettiği iktidara ve yöneticilere sahip olduğu öteden beri söylenegelmektedir.

İnsanların, maalesef, iyi anlamadıkları bu önemli gerçeği daha da geliştirip ispat etmek için eski bir felsefi ve tarihî tartışmanın üzerinde durmamıza izin verin.

Halkların tarihinin yaratıcısı kimdir? Devletleri ve

insanlık tarihindeki önemli olayları kim harekete geçirir? Onları kim yönlendirir? Belli kişiler, daha doğrusu Thomas Carlyle'in¹ ifade ettiği gibi bazı büyük insanlar, kahramanlar mı? Yahut bütün bir halkın ortak çabaları, halk kitlelerinin coşkulu ruhu veya uyuşukluğu mu?

Carlyle, *Kahramanlar* adlı ilgi uyandıran kitabında kahraman kültü ve kültürünü anlatmaktadır. Ona göre halk kitleleri bir sanatkârın eli değmediği sürece yerde hareketsiz yatan ve yatacak olan cansız kil yığınlarıdır. Ancak Caesar, Napoléon, Büyük Petro, Sokrates, Muhammed gibi sanatkârlar, büyük şahsiyetler ve kahramanlar ortaya çıkarak bu kili ellerine alıp onu şekillendirmiştir. İnsanları ve kitleleri istedikleri gibi biçimlendirirler.

Cengiz Han, Asya bozkırlarından milyonlarca Moğol'u toplayarak onları Çin, Hindistan, Pers İmparatorluğu ve büyük Rusya'yı fethetmeye götürür.

Keşiş Pierre,² Kudüs'ü Müslümanların ellerinden almak için bütün Katolik Avrupa'yı ayağa kaldırır. Luther Reform hareketini başlatır. Neron'lar ve Caracalla'lar eski Roma'nın sonunu getirirler, Bismarck'ın ve Hohenzollern'in politikaları Almanya'yı dehşetli sarsıntılara sürükler.

Kısacası, Carlyle'in düşüncesine göre bir halkı, hatta tüm insanlık tarihini dahi güçlü bir ruha sahip belli şahsiyetler ve kahramanlar yaratır: Ramses'ler, Romulus'lar, Themistokles'ler, Luther'ler, Bismarck'lar ve benzerleri.

Lev Tolstoy ise tam tersini iddia etmektedir. Hayatın akışını belirleyen Napoléon'lar veya belli birkaç şahsiyet değil halk kitleleri olduğunu söylemektedir; tüm olayları onlar yönlendirir, olaylara nitelik ve üslup katarlar.

1. Thomas Carlyle (1795-1881): İskoç asıllı tarihçi, yazar, eleştirmen. (Y.N.)

2. Pierre L'Ermite (1050-1115): I. Haçlı Seferi'nin düzenlenmesine önemli katkıda bulunan vaiz. (Y.N.)

Carlyle halk kitlelerinin yerde bulunan, yanıp çöpe dönüşebilen saman yığını olduğunu; büyük insanların ve kahramanların ise gökten düşen ve bu samanı tutuşturan şimşekler olduklarını söyler.

Lev Tolstoy ise farklı bir tablo çizip şunları belirtmektedir:

“Deniz üstünde yüzen çok büyük bir gemiyi hayal edin. Gemi yüzerek önünde kuvvetli bir akıntı oluşturmaktadır. Bunun tersini, akıntının gemiyi arkasından sürüklediğini iddia edecek biri var mı? Akıntıyı geminin oluşturduğu ve onu ileriye doğru hareket ettirdiği aşikârdır. Burada hareket ettiren güç gemidir, akıntı ise yüzen geminin gücünü yansıtan bir sonuçtur.”

“Halk söz konusu olunca da durum aynıdır,” der Lev Tolstoy, “içinde hareket gücü doğup arttığında halk kendiliğinden harekete geçer ve ilerler. Önündeki akıntıyı da iterek hareket edecektir. Halk hislerine ve arzularına tercüman olan bir önderi kendi içerisinden çıkarır.”

Savaş ve Barış'ın yazarı Lev Tolstoy, Carlyle'in şimşek benzetmesini bilseydi şunları söylerdi:

“Hakikaten de kahramanlar, büyük şahsiyetler bir şimşektir fakat halk kitleleri ne kil yığınları ne de saman yığınlarıdır. İçinden şimşeğin parladığı bir buluttur onlar. Bulut ancak elektrik yüklü ise şimşek çakar. Lakin içerisinde elektrik olmayan bir bulut şimşek oluşturmaz. Böyle bir bulut sadece bir su buharı birikintisidir. Halk da öyledir: Karakterinde kahramanlık öğeleri ihtiva ediyorsa içinden büyük şahsiyetler, kahramanlar çıkabilir. Eğer halk kitleleri sadece soğuk bir sisten ibaretse hiçbir güç içlerinden şimşeğin çıkmasını tetikleyemez.”

İlk bakışta tarihteki kahramanların rolüyle ilgili bu iki yaklaşım (şahsiyet-kahramanlar veya halk-kitle) birbirleriyle hiç uyumlu görünmeyebilir. Bu yaklaşımların birbirleriyle tezat oldukları kabul edilip ya Carlyle'in ya

da Lev Tolstoy'un haklı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ne var ki Carlyle ve Tolstoy arasında çelişki olduğu fikri yanıltıcıdır. Carlyle ve Tolstoy birbirleriyle çelişmezler, tam aksine birbirlerini tamamlamaktadırlar. Burada "ya – ya da" değil, "hem – hem de" bağlaçlarının kullanılması gerekmektedir.

Hem Carlyle hem de Tolstoy haklıdır. Aynı madalyonun iki yüzüdürler. Büyük bir gerçeğin iki yarısıdırlar. Kahramanlar kitleyi coşturup alevlendirir ama kullandıkları alev kendi halk kitlelerinin ateşinden çıkar.

Bir büyüteç düşünün. Özel bir şekilde pürüzsüzleştirilmiş olup bu sayede dağınık halde bulunan sıcak güneş ışınlarını tek bir noktaya toplamaktadır. Böylece binlerce ayrı ışının enerjisi bir odakta toplanır, tek bir parlak nokta ortaya çıkar. Bu parlak nokta ise ağacı, taşı, demiri yakabilir.

Halk içinden çıkan her büyük şahsiyet yakıcı özelliğe sahip bir büyüteçtir. O, halkının tüm iyi güçlerini, zekâsını kendi kişiliğinde toplayarak hem kendi halkını hem de diğer halklara ait milyonlarca insanı alevlendirir.

Ancak gökyüzü bulutluysa, atmosferde güneş ışınları yoksa hiçbir büyüteç kar tanelerini eritemeyecek, su damlalarını ısıtmaya gücü yetmeyecektir.

İsviçre peyniri sadece dağlarda otlayan, Hollanda peyniri ise ülkenin verimli çayırlarında otlayan ineklerin sütünden elde edilebilir. Bu ürünler ait oldukları halkların rayahasını taşır. Napoléon ancak Fransa'da doğabilirdi, barışçıl Çin'de dünyaya gelemezdi. İngiltere doğanın temel yasası olan hayatta kalma mücadelesi öğretisinin yaratıcısı Darwin'i yetiştirmiştir. Rusya ise kötülüğe kötülükle karşı koymamak gerektiğini savunan Lev Tolstoy'u çıkarmıştır bağrından. Zaten başka türlü olamazdı.

Her yerde ve her zaman böyledir. Almanya'yı Birinci Dünya Savaşı'na sokan II. Wilhelm değildi; Almanya'nın

kendini Bismarck'ın, Wilhelm'in, Hindenburg'un ve Rohrbach'ın sert, kaba ve açgözlü şahsiyetlerinde gösteren ruhuydu. Antik Roma'yı yıkan Neron'lar, Caracalla'lar, Commodus'lar değil ruhen sefil olanlardı. Uzun yıkıcı savaşlar nedeniyle sefalet içindeki Roma halkı, sadece ahlak yoksunu tiranların ve cellatların iktidarını zirveye taşıyabilirdi.

Her halk ruh haline göre içinden ya büyük şahsiyetleri ya da değersiz insanları çıkarıp iktidara getirir. Halkın kendisinde değer diye bir şey var mıdır? Ya da yok mudur? Halkın zihni, iradesi, vicdanı gelişmekte midir? Yoksa çürüyüp zehirlenmekte midir? Hayatını sefil hatuta utanılacak bir şekilde mi tüketmektedir?

Burada hepimizin hayatı ve emeğinin niteliğine dair bir soru ortaya çıkmaktadır. Kendi ülkemizde biz ne yapıyoruz? Halkımızın kaderinde bizim rolümüz nedir?

Güney ülkelerinde bir düzine mercan adası bulunmaktadır. Mercanlar garip taş katmanlarıdır. Ufak poliplerin içinden çıkan küçük parçalar göze çarpmadan büyüyerek üzerinde insanların yaşayabildiği ada silsilesine dönüşürler. Öte yandan, Güney ülkelerinde insanlara musallat olan küçük karıncalar da yaşamaktadır. Bu karıncalar evlerin tamamını, tüm mobilyaları yiyerek insanları bu yerlerden kaçmak zorunda bırakır.

Ülkemizdeki halk nasıldır: Yaratıcı mı yoksa yıkıcı mı?

Ülkenin refahı, devletin gücü ve halkın erdeminin belli kişilerin, yöneticilerin değil bizzat vatandaşların iradesine bağlı olduğunu en iyi ve en açık gösteren örnek üç milyon nüfusa sahip küçük, fakir bir ülkedir.

Bu ülke Avrupa'nın kuzey ucunda bulunmaktadır. İklimi serttir: sık sık yağan yağmurlar, hiç kalkmayan sisler, ilkbaharın sonundaki ayaz ve ağustos ayında gelen erken kış. Toprak verimsizdir: Ya sırf taşlık ve granit top-

rak ya da bataklık olan ovalardan ibarettir. Maden yok denilecek kadar azdır. Tarım büyük zorluklarla yapılmaktadır.

Ülke halkının kendi bağımsız bir devleti hiç olmamıştır. Sürekli komşu halkların egemenliği altında yaşamıştır.

Bu ülkenin adı Finlandiya'dır; Finlandiyalıların vatanı. Finlandiyalılar çok sevdikleri soğuk vatanlarını Fince "bataklık ülkesi" anlamına gelen *Suomi* adıyla anmaktadırlar.

Grigory Petrov'un çeşitli aralıklarla çıktığı Finlandiya seyahatlerindeki notlardan oluşan *Beyaz Zambaklar Ülkesinde*, 1800'lerin sonlarında Finlandiya halkının içinde bulunduğu durumu, cehaletten kurtulmak için başta Johan Vilhelm Snellman olmak üzere ülkedeki bir avuç Fin aydınının verdiği olağanüstü mücadeleyi anlatır. Petrov'un 1923 yılında kaleme aldığı eser Finlandiya'ya adanmış olmakla beraber, gelişmekte olan ülkelere rehber olacak nitelikte bir uygarlık mücadelesinin öyküsüdür aynı zamanda.

Mustafa Kemal Atatürk'ün askerî okullarda okutulmasını istediği *Beyaz Zambaklar Ülkesinde*, hâlâ ilk günkü güncelliğini koruyor.

#dünyaklasikleri #mücadele #uygarlık #halkaydınlanması #finlandiya
#bataklık #zambak

Kapak resmi: Abram Artlipov

 can

 canyayinlari.com | | | canyayinlari

dünya

ISBN 978-975-07-4884-4

9 789750 748844